

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

สถาบันศาสนาของชาวไทยทุกคนไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตาม ถือว่าเป็นสถาบันหลักสถาบันหนึ่งของประเทศ ควบคู่กับสถาบันชาติ สถาบันกษัตริย์ เนื่องด้วยองค์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวองค์พระประมุขของไทย ทรงเป็นศาสนูปถัมภกของทุกศาสนา โดยไม่มีองค์พระองค์เป็นหลักในการเลือกนับถือศาสนาของประชาชน และไม่ได้แบ่งว่าใครต้องนับถือศาสนาใด แต่ทรงถือว่าทุกคนต่างก็เป็นคนไทยเหมือนกัน

ประชาชนทุกคนในประเทศไทยล้วน มีศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ มีอิสระในการนับถือศาสนา ซึ่งแสดงให้เห็นในการดำเนินชีวิต การเมือง การปกครอง ดังนั้นจึงสังเกตได้ว่ามีศาสนาเกิดขึ้นมากมาย แต่ศาสนาที่ชาวไทยส่วนใหญ่ให้การนับถือ จากข้อมูลของสำนักงานสถิติแห่งชาติ ประมาณกันว่าคนไทยนับถือพุทธศาสนาร้อยละ 95 นับถือศาสนาอิสลามร้อยละ 3.5 ที่เหลืออีกร้อยละ 1.5 เป็นผู้นับถือศาสนาคริสต์และอื่น ๆ

สำหรับชาวไทยแล้ว วิถีชีวิตนั้นขึ้นอยู่กับ วัฒนธรรมประเพณีของสังคมและศาสนา ศาสนาเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว และผสมผสานอยู่ในวิถีชีวิตที่ดำเนินอยู่ เช่น พุทธศาสนิกชนตั้งแต่เข้ามาใ้บวชก่อนไปทำงานหรือเรียน หรือในวันสำคัญๆ เช่นวันเกิด วันแต่งงาน หรือวันครบรอบโอกาสพิเศษต่างๆ เป็นต้น เพื่อให้เป็นสิริมงคลแก่ชีวิตของตน ชาวอิสลามมีพิธีละหมาดในระหว่างวัน ซึ่งถือเป็นข้อปฏิบัติในแต่ละวันของคนที่นับถือศาสนาอิสลาม หรือแม้แต่คริสต์ศาสนิกชน ในวันอาทิตย์ของทุกสัปดาห์จะไปโบสถ์ ซึ่งวิถีชีวิตเหล่านี้ถือเป็นเรื่องปกติ เป็นส่วนหนึ่งของชีวิตทุกคนที่เกิดขึ้นตามแต่ความเชื่อของแต่ละคน แต่สามารถอยู่ร่วมกับในผืนแผ่นดินเดียวกันโดยมีพระมหากษัตริย์ซึ่งเป็นองค์ศาสนูปถัมภก และเป็นศูนย์รวมของชาวไทยทุกศาสนา

แต่เมื่อประเทศไทยได้ก้าวเข้าสู่โลกแห่งการพัฒนา นโยบายของรัฐบาล ซึ่งมุ่งเน้นการพัฒนาเศรษฐกิจเป็นหลัก เริ่มตั้งแต่มีการวางแผนพัฒนาเศรษฐกิจ ฉบับที่ 1 (พ.ศ. 2504) เรื่อยมา โดยนักวิชาการของรัฐบาลจากสภาพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาตินั้นเชื่อกันว่า ถ้าเศรษฐกิจของประเทศดีขึ้น ผู้คนมีงานทำ มีรายได้สูงขึ้น รัฐบาลจึงมีนโยบายมุ่งปรับเปลี่ยนสังคมเกษตรกรรมให้เป็นสังคมอุตสาหกรรม ปรับเปลี่ยนวิถีชีวิตแบบชนบทเป็นวิถีชีวิตแบบเมือง ความสัมพันธ์แบบพึ่งพาอาศัยกันของชุมชนดั้งเดิมปรับเปลี่ยนเป็นต่างคนต่างอยู่ ตัวใครตัวมัน ไม่มีความสัมพันธ์แห่งชีวิตต่อกันและกัน จนมาถึงแผนฯ ฉบับที่ 3 ได้มีการเพิ่มเติมคำว่า "สังคม" เข้าไปด้วย เรียกว่า "แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ" แผนการพัฒนาทางด้านการศึกษา การสาธารณสุขและกิจกรรมทางสังคมอื่น ๆ จึงได้รับการบรรจุเข้าในแผนพัฒนาฯ ด้วยตั้งแต่ฉบับที่ 3 เรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน โดยที่แผนพัฒนา

สังคมเริ่มต้น หลังจากมีแผนพัฒนาเศรษฐกิจมาพอสมควร ดังนั้นการพัฒนาสังคมในด้านต่างๆจึงตามไม่ทันกับการพัฒนาเศรษฐกิจ

ผลกระทบจากการพัฒนาด้านเศรษฐกิจและสังคมที่ไม่เท่าทันกันนั้น ทำให้เกิดทัศนคติและค่านิยมต่อสังคมไทยที่เปลี่ยนไป คนในสังคมปรับเปลี่ยนทัศนคติในการนิยมและเชิดชูเงินตรา มากกว่าความดี ยึดถือลัทธิบริโภคนิยมและวัตถุนิยม ความเห็นแก่ตัวจะได้รับการส่งเสริมมากกว่า ความเสียสละคุณธรรมและจริยธรรมไม่มีความหมายเพราะขาดศรัทธาต่อศาสนาเป็นฐาน ทั้งหมดนี้มาจากทัศนคติผิดๆที่ไหลมากับกระแสโลกาภิวัตน์ ไหลมากับการพัฒนา และเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของประเทศ การเอารัดเอาเปรียบ คอร์รัปชั่น ยาเสพติด การพนัน โจรกรรม พวติกรรมมีชอบต่างๆ ความเสื่อมโทรมทางจิตใจ ฯลฯ ดังที่เราจะพบเห็นบ่อยๆจากข่าวที่นำเสนอผ่านสื่อต่างๆ หรือสามารถอ่านเจอได้ตามหน้าหนังสือพิมพ์ต่างๆ ไป เช่น

- แม่ฆ่าลูกกับมืออ้าใจฟ้าใหม่ (หนังสือพิมพ์คมชัดลึก วันที่ 10 มีนาคม 2549)
- โตะครุฑนอกรีตปลุกระดมโจรร่วมโหมไฟใต้ (หนังสือพิมพ์คมชัดลึก วันที่ 19 มีนาคม พ.ศ. 2549)
- สะเทือนใจชาวพุทธ แก๊งเฒ่าตัวอาละวาด (หนังสือพิมพ์คมชัดลึก 5 เมษายน 2549)
- ครูถ่วงละเมียดศิษย์ ปัญหาครูขาดจิตสำนึก (หนังสือพิมพ์คมชัดลึก วันที่ 21 สิงหาคม 2549)
- แฉข้างวัดโอรีคเงิน แบตลิ้มลัทธิ 2พระเช็กซ์หมู (หนังสือพิมพ์ข่าวสด วันที่ 25 สิงหาคม พ.ศ. 2549)

หรือเหตุการณ์ในวันที่ 30 ตุลาคม พ.ศ. 2549 เกิดเรื่องราวที่แสดงถึงการขาดความรู้จิตสำนึกในการกระทำ ของคนในสังคม

“ราชินี”ทรงห่วงสตรีวธ.เด่นปราบโคโยตี้ สำนักราชเลขาธิการฯ ส่งหนังสือถึงกระทรวงวัฒนธรรม ระบุ “ราชินี” ทรงมีพระราชปรารภเรื่องสื่อแพร่ภาพ “โคโยตี้” นุ่งน้อยห่มน้อยเด่นยั่วชวนทางเพศ ในงานบั้งไฟพญานาคที่หนองคาย ทรงมีพระราชกระแสว่าไทยเป็นเมืองพุทธ การจัดการแสดงใดๆ ในวันเหล่านี้ควรพิจารณาด้วยจิตสำนึกของความเป็นพุทธศาสนิกชน รู้กาลเทศะด้วย

หนังสือพิมพ์มติชน ได้ลงบทความ โคโยตี้กับวิถีอนาจารนิยม ในวันจันทร์ที่ 6 พฤศจิกายน พ.ศ.2549 โดยมีใจความสำคัญดังนี้ คือ

แม้สื่อมวลชนหลายแขนงจะแสดงความเป็นห่วงกับภาพลักษณ์ของเด็กสาวนุ่งน้อยห่มน้อย ดิ้นแฉ่ววัด ต่อหน้าสาธารณชน เต็มอย่างไร้กาลเทศะ แต่สุดท้ายมาตมม่าตายที่งานบั้งไฟพญานาค

จึงได้ให้ข้อเสนอแนะในเรื่องนี้ คือ สื่อมวลชน ควรตระหนัก ดังตัวอย่างรายการ หลุมดำ ทำดีมาก รายการพยายามสร้างจิตสำนึกกับเด็กไคโยตี้ เปลี่ยนวิถีใหม่ อาชีพใหม่ พอเพียงต่อตนเอง สักคีรีสตรีไทย การเดินขั้วกิลเลสต่อหน้าหนุ่มเล็ก หนุ่มใหญ่ ถ้าควบคุมไม่ได้ก็กลายเป็นมนุษย์กระหาย กิลเลสไปข่มขืน ฝันภาวะครอบครัวเป็นสุข สื่อควรร่วมออกณรงค์ ไม่ยอมรับปรับค่านิยมอีกทางหนึ่ง

ส่วนทางกระทรวงวัฒนธรรมได้ออกมาเปิดเผยถึงการวางแผนระยะยาวต่อเรื่องที่เกิดขึ้นคือ จะต้องมีการขับเคลื่อนระหว่างภาคประชาสังคม ด้วยการจัดประชุมสัมมนา ผู้ปกครอง นักวิชาการ เด็กและเยาวชน และผู้ประกอบการ ให้สามารถมองรู้ดูออกว่าอะไรควรทำและไม่ควรทำในสังคม เพื่อนำไปสู่การกำหนดแนวทางการแก้ไขปัญหา พร้อมทั้งผลักดันให้เป็นวาระแห่งชาติต่อไป

เหตุการณ์ต่างๆ ที่ได้กล่าวไปนี้ เป็นสิ่งที่สะท้อนถึงปัญหาที่เกิดขึ้นในสังคมที่กำลังพัฒนาไปพร้อมกับความเจริญก้าวหน้าของประเทศได้อย่างชัดเจน แต่ขาดคุณธรรมจริยธรรม หรือแม้แต่สติ ในการยังคิด ไตร่ตรองในการกระทำของตนเอง

ท่านองคมนตรี นายแพทย์เกษม วัฒนชัย กล่าวว่า ขณะนี้ประเทศกำลังเผชิญกับวิกฤตหนักในด้านสังคมและศีลธรรม แต่จุดแข็งของสังคมไทยก็คือ มีสถาบันพระมหากษัตริย์ สถาบันศาสนา และสถาบันครอบครัวเป็นหลักยึดพื้นฐานในจิตใจของคนไทยโดยรวมมาตลอด (มติชน วันที่ 03 มิถุนายน พ.ศ. 2549 ปีที่ 29 ฉบับที่ 10311)

ดังนั้นเราควรรหาทางออกที่ดีและเหมาะสมกับวิกฤตที่เราากำลังประสบอยู่ในปัจจุบันนี้ โดยให้ความสำคัญกับสถาบันศาสนามากยิ่งขึ้น ซึ่งถือว่าศาสนาเป็นจุดแข็งของสังคมไทย ตามที่ท่านองคมนตรี นายแพทย์เกษมได้กล่าวเอาไว้ การนำศาสนามาสร้างสังคมไทยให้มีความเข้มแข็ง เป็นสังคมที่น่าอยู่ ช่วยพัฒนาจิตใจ เป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจของสมาชิกในสังคม รวมถึงเป็นสิ่งที่สนับสนุนและส่งเสริมด้านศีลธรรมให้กับคนในสังคมไทยอีกด้วย ผู้ที่เกี่ยวข้องควรเล็งเห็นข้อดีของศาสนา ควรให้การสนับสนุนและเปิดโอกาสให้กับองค์กรศาสนาในการเผยแพร่ หรือให้ความรู้ด้านศีลธรรมจริยธรรมแก่สมาชิกในสังคม และนำศาสนามาเป็นเครื่องมือในการพัฒนาสังคมควบคู่กับการพัฒนาประเทศให้เกิดประโยชน์มากที่สุด

Malinowski, 1965 เป็นคนแรกที่ศึกษาศาสนาในเชิงวิทยาศาสตร์ และกล่าวถึงการปฏิบัติหน้าที่ทางจิตวิทยาของศาสนา ได้กล่าวว่า ศาสนาช่วยสนองความต้องการของบุคคลในยามเกิดวิกฤตการณ์ในชีวิต เช่น ยามคลอดลูก ยามก้าวไปสู่วัยหนุ่มสาว ยามเจ็บป่วย และยามประสบกับ

ความตาย ทุกขั้นตอนแห่งชีวิตล้วนประกอบด้วย การเปลี่ยนแปลงต่างๆ ซึ่งบางครั้งรุนแรงแทบทำให้บุคคลไร้บูรณาการแห่งชีวิต และศาสนาจึงเป็นแหล่งสุดท้ายที่บุคคลหันไปหา

ดังตัวอย่างของ คุณจิตินาถ ณ พัทลุง ได้กล่าวไว้ในหนังสือ “เข้มทิศชีวิต” ว่า เคยดำเนินชีวิตตามสูตรสำเร็จเยี่ยงคนทั่วไป คือ แสวงหาและสะสมสิ่งนอกตัว คิดว่าเงินทอง ชื่อเสียง เกียรติยศ คือสิ่งที่ชีวิตต้องการ แต่แล้วกลับต้องประสบกับวิกฤตร้ายแรงในชีวิตจนแทบเอาตัวไม่รอดในปีพองสบู่แตกนั้นเช่นกัน แต่สามารถผ่านพ้นมาด้วยหลักธรรม สมာธิภาวนา เป็นหลักในการดำเนินชีวิตและธุรกิจ จนประสบความสำเร็จ และในปัจจุบันยังคงใช้หลักทางธรรมอย่างไม่หยุดหย่อน และกล้าที่จะทวนกระแสของโลก

ปัจจุบันประชาชนเริ่มตื่นตัวกับเรื่องราวของศาสนา ช่องว่างระหว่างคนรุ่นใหม่กับศาสนา ลดลง ความใกล้ชิด การเข้าถึงและเข้าใจเรื่องราวของศาสนานั้น ไม่ใช่เรื่องยากอีกต่อไป และไม่ใช่ว่าเรื่องที่ล้ำสมัยสำหรับคนในยุคปัจจุบัน แต่กลับกลายเป็นเรื่องที่ได้รับความนิยม และได้รับการยอมรับจากทุกเพศทุกวัย และเมื่อสื่อเข้ามามีบทบาทในชีวิตมากขึ้น การเข้าถึงเรื่องราวศาสนาของประชาชนก็เพิ่มมากขึ้นด้วยเช่นกัน

“สื่อ” ได้เข้ามามีบทบาทเป็นตัวเชื่อมระหว่างผู้รับและผู้ส่ง ซึ่งในที่นี้หมายถึงศาสนิกชนกับเรื่องราวทางศาสนา ศาสนาเข้ามาใช้สื่อต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นสื่อบุคคล สื่อสิ่งพิมพ์ เช่น หนังสือพิมพ์ นิตยสาร หนังสืออ่านที่เกี่ยวกับศาสนา หรือสื่ออิเล็กทรอนิกส์ อย่างเช่น เทป วิทยุ โทรทัศน์ วีดีโอ วีซีดี เอ็มพีสามหรืออินเทอร์เน็ต เป็นต้น ซึ่งในปัจจุบันการบริโภคสื่อที่เกี่ยวกับศาสนาของศาสนิกชนนั้นก็มียุ่อยู่มาก และเพิ่มขึ้นตามความต้องการของผู้บริโภคแต่ละคนจะเน้นที่สื่อบุคคล เทป หรือสื่อสิ่งพิมพ์เป็นส่วนใหญ่

ดังตัวอย่างสื่อโทรทัศน์ในปัจจุบัน มีการตื่นตัวในเรื่องของศาสนามากยิ่งขึ้น ไม่เพียงแต่มีรายการศาสนาทางโทรทัศน์เพิ่มจำนวนมากขึ้นเท่านั้น แต่ในปัจจุบันรายการบันเทิงต่างๆ ไม่ว่าจะรายการประเภท สัมภาษณ์ หรือ ปกิณกะ ได้นำเรื่องราวของศาสนาเข้าไปในการนำเสนอด้วย โดยเฉพาะเรื่องราวของศาสนาพุทธ ลักษณะในการนำเสนอจะแตกต่างจากรายการศาสนาแต่ๆอยู่มาก มีการเทศน์ที่ใช้คำพูดที่เข้าใจง่าย และช่วงเวลาของรายการบันเทิงเหล่านี้ อยู่ในช่วงที่มีผู้ชมมาก เช่น รายการเมืองไทยวาไรตี้ ที่นิมนต์พระมาเทศน์ ในช่วงหนึ่งของรายการ ในช่วงแรกเริ่มได้นิมนต์ครูปลัดราชันย์ และพระมหาค้อยุ้ย ซึ่งได้รับความนิยมจากผู้ชมเป็นอย่างมาก และมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบมาเรื่อยๆจนในปัจจุบันได้นิมนต์ พระมหาวุฒิชัยวัชรเมธี มาเทศน์ในรายการ โดยออกอากาศในวันสุภะของทุกสัปดาห์ หรือบางรายการนิมนต์พระมาให้สัมภาษณ์ ถึงเรื่องราว ประวัติความเป็นมา รวมถึงการทำงาน หรือหลักคำสอนต่างๆของพระรูปนั้นๆ เช่น รายการดิไอคอน ปรากฎการณ์คน นิมนต์พระมหาวุฒิชัยวัชรเมธี มาเป็นแขกรับเชิญและให้สัมภาษณ์เกี่ยวกับประวัติ

การทำงาน และหลักการของท่าน เป็นต้น หรือรายการไวโอพี นิมนต์พระอภิรักษ์ อภิญาโณ พระยอดคตัญญู มาเล่าถึงเรื่องราวความกตัญญูของท่านที่มีต่อมารดา และหลักการที่ท่านยึดถือเพื่อเป็นหลักปฏิบัติ จนเป็นเรื่องราวที่ประชาชนที่ได้ชมรายการต่างให้ความสนใจ และเลื่อมใสศรัทธาต่อการปฏิบัติของท่าน ซึ่งการนำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาของสื่อนี้เป็นทางหนึ่งที่ทำให้ผู้ชมหันกลับมาสนใจเกี่ยวกับศาสนามากยิ่งขึ้น

นภินทร ศิริไทย ได้กล่าวไว้ในบทความเรื่อง “เด็กไทยสายพันธุ์ใหม่ มั่วเซ็กซ์ ติดเน็ต เสพยา บ้าเบรนด์ เหนือฮีโร่ ยกพวกตีกัน” ว่า ปัญหาต่างๆที่เกิดขึ้นในสังคมไทยนั้น มีความซับซ้อนและโยงใยกันกับสถาบันหลักในสังคมแทบทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นสถาบันครอบครัว สถาบันการศึกษา สถานบันศาสนา และสถาบันสื่อมวลชน ดังนั้นต้องรวมพลังกันทั้งสังคมเพื่อแก้ปัญหาต่างๆนี้

ดังที่ นภินทร ศิริไทย ได้กล่าวไว้ข้างต้นว่า สถาบันต่างๆต้องรวมพลังกันเพื่อแก้ไขปัญหาของสังคม สถาบันสื่อมวลชนเป็นหน่วยงานหนึ่งในการขัดเกลาสังคม (Agent of socialization) เป็นหนึ่งในโครงสร้างของสังคม ที่มีอิทธิพลต่อกระบวนการเรียนรู้ของสมาชิกในสังคม เช่นเดียวกับสถาบันศาสนา ซึ่งเป็นสถาบันหลักที่ช่วยในการขัดเกลาสังคม สร้างจิตสำนึกที่ดีให้กับคนในสังคมว่าสิ่งใดถูกสิ่งใดผิด หรือสิ่งใดควรทำหรือไม่ควรทำ เป็นต้น ถ้าสถาบันศาสนาไม่ว่าจะเป็นศาสนาใดก็ตาม ร่วมมือกับสถาบันสื่อ พยายามใช้ข้อดีของสื่อมาใช้ในการเผยแผ่ศาสนา หรือเป็นเครื่องมือในการส่งสารไปยังผู้รับของตน เพื่อให้การรับรู้เรื่องราวเกี่ยวกับศาสนาของผู้รับนั้นได้สะดวก รวดเร็ว และเพียงพอต่อความต้องการที่มากขึ้น ดังนั้นการให้ความสำคัญกับทั้งสองสถาบันนี้จึงเป็นเรื่องที่จำเป็นต่อสังคมในปัจจุบันของประเทศไทย

จากพระราชบัญญัติองค์กรจัดสรรคลื่นความถี่ และกำกับกิจการวิทยุกระจายเสียงวิทยุโทรทัศน์และกิจการโทรคมนาคม พ.ศ.2543 ซึ่งกำหนดบทบาทของวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ไว้ 7 ด้านด้วยกัน และหนึ่งในบทบาทที่กำหนดไว้ คือเรื่องบทบาทที่มีต่อ สถาบันศาสนา

และอีกหนึ่งข้อกำหนดของกรมประชาสัมพันธ์ที่ให้ความสำคัญกับสถาบันศาสนา ในการกำหนดสัดส่วนเวลาออกอากาศรายการวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ โดยอาศัยอำนาจตามความในข้อ 12 แห่งกฎกระทรวง ฉบับที่ 14 (พ.ศ.2537) ออกตามความในพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์ พ.ศ. 2498 ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติวิทยุกระจายเสียงและวิทยุโทรทัศน์(ฉบับที่ 4) พ.ศ.2530 เจ้าพนักงานผู้ออกใบอนุญาตกรมประชาสัมพันธ์ ได้มีการกำหนดสัดส่วนของรายการศาสนาทางวิทยุโทรทัศน์ไว้ดังนี้

สถานีวิทยุโทรทัศน์ต้องบรรจุรายการออกอากาศรายการธรรมะ อย่างน้อยสัปดาห์ละ 1 ครั้ง ครั้งละไม่น้อยกว่า 15 นาที (ประกาศ ณ วันที่ 18 เมษายน 2539)

ดังจะเห็นได้ว่า รายการศาสนาหรือรายการธรรมะเป็นรายการที่จำเป็นต้องมีการออกอากาศ (Public interest and necessity) ภาครัฐได้เล็งเห็นความสำคัญของรายการศาสนา แต่สัดส่วนดูเหมือนจะค่อนข้างน้อย เมื่อเทียบกับจำนวนรายการที่ออกอากาศทั้งหมดและเวลาออกอากาศทั้งหมดของสถานี เนื่องจากสถานีเน้นที่รายการที่มีความบันเทิง ซึ่งเป็นรายการที่สามารถสร้างกำไรให้กับสถานีได้ เป็นรายการที่ผลิตขึ้น เพื่อให้ตอบสนองความต้องการของผู้บริโภคและได้รับการตอบรับอย่างดีจากผู้บริโภค ซึ่งในข้อนี้ก็ต้องเข้าใจว่าสถานีต้องการสร้างรายได้เพื่อความอยู่รอดของสถานีเช่นกัน

รายการศาสนาทางโทรทัศน์นั้น เริ่มมีมานานมาก โดยเริ่มจากรายการของศาสนาพุทธ รายการแรกที่เกี่ยวข้องกับรายการศาสนานั้นเป็นรายการพุทธประทีป (ออกอากาศในปี พ.ศ.2505-2548) ซึ่งออกอากาศในสถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง 7 ซึ่งช่วงนั้นยังคงเป็นภาพขาวดำอยู่ (ปัจจุบันคือสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5) ซึ่งเริ่มเมื่อประมาณเกือบ 45 ปีที่แล้ว และรายการศาสนาที่ออกอากาศนั้น จะเป็นรายการที่นำเสนอเนื้อหาเกี่ยวกับศาสนาพุทธ เป็นรายการที่ออกอากาศสด แต่ที่มีการออกอากาศในทุกสถานีนั้น เริ่มในสมัยของพลเอกเกรียงศักดิ์ ชมะนันทน์ ดำรงตำแหน่งนายกรัฐมนตรีในปี 2520 ส่วนข้อมูลต่างๆที่เกี่ยวกับรายการศาสนานั้นไม่ค่อยมีระบุไว้ เนื่องจากทางสถานีให้ความสนใจน้อย เพราะรายการประเภทนี้เป็นรายการที่ไม่ได้สร้างผลกำไรให้กับทางสถานี (อารียา ทวีศักดิ์สกุล, 2544)

ในช่วงเริ่มต้นรายการธรรมะที่ถ่ายทอดทางโทรทัศน์สถานีต่าง ๆ นั้น คือ การนิมนต์พระมาเทศน์ภายในห้องส่ง และมีการถ่ายทอดสด เพื่อให้ประชาชนได้รับชม แทนการเดินทางไปฟังเทศน์ที่วัด หลังจากนั้นมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบของรายการ เมื่อเทคโนโลยีทางการสื่อสารได้มีการพัฒนามากขึ้น การผลิตรายการเปลี่ยนจากการถ่ายทอดสดเป็นการบันทึกเทป ดังนั้นรายการธรรมะทางโทรทัศน์จึงมีการเปลี่ยนรูปแบบรายการให้มีความทันสมัยมากยิ่งขึ้น เมื่อมีการบันทึกเทปเกิดขึ้น รายการธรรมะมีรูปแบบที่เปลี่ยนไป คือมีการถ่ายทำนอกสถานที่บ้าง แต่ยังคงการบรรยายธรรม การสนทนาธรรมของสงฆ์ หรือผู้ที่มีความรู้ด้านศาสนา

ต่อมาในปี 2520 สถานีโทรทัศน์ช่อง 9 อ.ส.ม.ท. หรือโมเดิร์นไนน์ทีวีในปัจจุบัน ได้เริ่มมีนโยบายให้มีรายการธรรมะ ทุกเช้าวันอาทิตย์เวลา 8 นาฬิกา ประมาณ 1 ชั่วโมง เมื่อสมัยยังเป็นช่อง 4 บางขุนพรหม ทางสถานีได้ออกอากาศรายการธรรมะ ซึ่งออกอากาศในช่วงตอนเย็น เป็นการนิมนต์พระมาเทศน์ในห้องส่งเช่นกัน

ราชการศาสนาได้รับการพัฒนามาเรื่อยๆ แต่ยังคงมีลักษณะคล้ายเดิม คือการนิมนต์พระมาเทศน์ในรายการ และในปี พ.ศ.2538 จากงานวิจัยของ อรณี ฝูงวรรณลักษณ์ ในเรื่องการเปิดรับ “การคาดหวังประโยชน์และความพึงพอใจในรายการธรรมะทางสื่อโทรทัศน์ของสมาชิกชมรมทางพระพุทธศาสนาในกรุงเทพฯ” ได้สรุปไว้ว่า รายการธรรมะที่ได้รับความนิยมมากที่สุดในช่วงนั้นคือรายการแผ่นดินธรรม เนื่องจากรายการมีลักษณะรูปแบบที่มีการสนทนาธรรมและสอดแทรกสลับเนื้อหาเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางพระพุทธศาสนา เนื้อหาเกี่ยวกับพระภิกษุที่มีการบำเพ็ญประโยชน์เพื่อสังคม หลักธรรมคำสอนต่างๆ และอื่นๆ ที่มีลักษณะค่อนข้างไปในทางสารคดี ซึ่งเป็นรายการเดียวจาก 11 รายการที่น่าเสนออยู่ในช่วงปี พ.ศ.2538 ที่นำเสนอรูปแบบที่แตกต่างจากรายการศาสนาอื่นๆ ซึ่งรายการศาสนาอื่น ๆ นั้นยังคงมีรูปแบบเดิมๆ คือนำเสนอหลักธรรมคำสอนโดยพระภิกษุเท่านั้น

ในช่วงปลายปี พ.ศ. 2537 คุณอำนวย สุวรรณศิริ ซึ่งในขณะเวลานั้น ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี และเป็นประธานคณะกรรมการอำนวยการพุทธธรรมสภา รัฐสภา มีนโยบายขอความร่วมมือจากทางช่อง 9 อ.ส.ม.ท. ในสมัยนั้น ขอเวลาออกอากาศรายการศาสนาให้กับองค์กรศาสนาต่างๆ ซึ่งทางผู้บริหารสถานีโทรทัศน์ ผอ.แสงชัย สุนทรวัฒน์ ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี โดยเริ่มแรกมีการแบ่งเป็น วันจันทร์ถึงวันพุธ ให้กับศาสนาพุทธ วันพฤหัสบดีให้กับศาสนาคริสต์ และวันศุกร์ให้กับศาสนาอิสลาม ส่วนในปัจจุบันมีการปรับเปลี่ยนเล็กน้อยคือ รายการของศาสนาคริสต์ จะออกอากาศในวันอาทิตย์

ในช่วงปลายปีพ.ศ.2547 โดยคุณหญิงสุพัตรา มาศดิตถ์ ซึ่งในขณะเวลานั้น ดำรงตำแหน่ง รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี ได้มีนโยบายสนับสนุนรายการศาสนา จึงได้ขอความร่วมมือกับทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง11 เช่นเดียวกับในอดีตที่รัฐบาลเคยขอความร่วมมือเรื่องช่วงเวลาออกอากาศ จากทาง ช่อง9 อ.ส.ม.ท. ซึ่งในปีนั้น นายวิจิตร วุฒิชัยพล ดำรงตำแหน่ง ผู้อำนวยการของทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง11 จึงให้เวลาในการออกอากาศ โดยไม่คิดค่าเช่าเวลาให้กับองค์กรศาสนา คือ ให้เวลาแก่ศาสนาพุทธ 3 วันต่อสัปดาห์ และ ให้ศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ ศาสนาละ 2 วันต่อสัปดาห์

ดังนั้นจึงเป็นจุดเริ่มต้นของรายการศาสนาอิสลามและศาสนาคริสต์ตั้งแต่ปี พ.ศ.2537 จากทางช่อง9 อ.ส.ม.ท. และมีจำนวนเพิ่มมากขึ้น จากนโยบายของรัฐบาลที่มีสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง11 ยังคงยึดถือมาจนถึงปัจจุบัน

ศาสนาอิสลามถือว่าเป็นศาสนาที่มีผู้นับถือมาเป็นอันดับ 2 ในประเทศไทย และได้ให้ความสำคัญกับการใช้สื่อมวลชนเพิ่มมากขึ้น ในเริ่มแรก ศาสนาอิสลามได้ใช้สื่อมวลชนเพื่อให้คำเตือนและคำแนะนำเร่งด่วนสำหรับเรื่องที่สำคัญ ซึ่งจะต้องแจ้งให้ผู้ที่นับถือศาสนาอิสลามในประเทศไทยได้ทราบ ในกรณีของวันสำคัญทางศาสนา ในขณะที่เดียวกันช่วยสร้างทัศนคติ เตือนสติ และเร่งให้มีการปฏิบัติตามบทบัญญัติของศาสนา ให้เกิดขึ้นในกลุ่มสังคมมุสลิมอีกด้วย

จากงานวิจัยของ อัสมา พิมพ์ประพันธ์, 2541 เรื่อง การใช้สื่อมวลชนเพื่อการเผยแพร่อิสลาม (ศึกษาเฉพาะกรณีมูลนิธิสันติชน) ได้กล่าวไว้ว่า การใช้วิทยุโทรทัศน์ในงานเผยแผ่ศาสนา สามารถใช้ในโอกาสพิเศษต่างๆ เพื่อกระตุ้นเร้าให้สาธารณชนได้ทราบข่าวสารบางอย่างได้อย่างรวดเร็ว และทั่วถึง เช่นการกำหนดวันตรุษทางศาสนา การเดินทางไปแสวงบุญ ณ นครมักกะฮ์ การชี้แจงปัญหาต่างๆทางศาสนาที่กำลังเป็นกระแสในสังคม รวมทั้งเป็นรายการประจำของสถานีโทรทัศน์

เริ่มแรกของการใช้สื่อวิทยุโทรทัศน์ของศาสนาอิสลามคือ การทำโฆษณาประชาสัมพันธ์ โดยใช้เวลาสั้นๆ ตั้งแต่ 10-60 วินาที เพื่อออกอากาศคั่นระหว่างรายการ หรือช่วงเวลาที่สถานีมีเวลาเหลือพอที่จะนำไปแทรกในบางรายการได้ ต่อมาเริ่มมีการทำรายการเพื่อออกอากาศในเวลาที่ยาวขึ้น โดยเริ่มจากการทำรายการเพื่อกลุ่มคนมุสลิมในช่วงของเดือน รอมฎอน ซึ่งระยะเวลาในการออกอากาศรายการนั้น คือ 1 เดือน โดยการผลิตของสำนักจุฬาราชมนตรี เมื่อมีนโยบายรัฐที่สนับสนุนให้มีรายการศาสนาอื่นๆเพิ่มมากขึ้น ศาสนาอิสลามจึงได้ผลิตรายการศาสนาของตนเองขึ้นมา รายการแรกเริ่มคือ รายการวิถีอิสลาม ซึ่งออกอากาศทางโมเดิร์นไนน์ทีวี โดยนำเสนอเกี่ยวกับหลักธรรมคำสอนในศาสนาอิสลามมาเป็นแนวทาง เพื่อการวิเคราะห์สถานการณ์และเพื่อการพัฒนาสังคม เพื่อมุ่งหมายให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพัฒนาวิถีชีวิตของบุคคล ให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคมอย่างสงบสุข

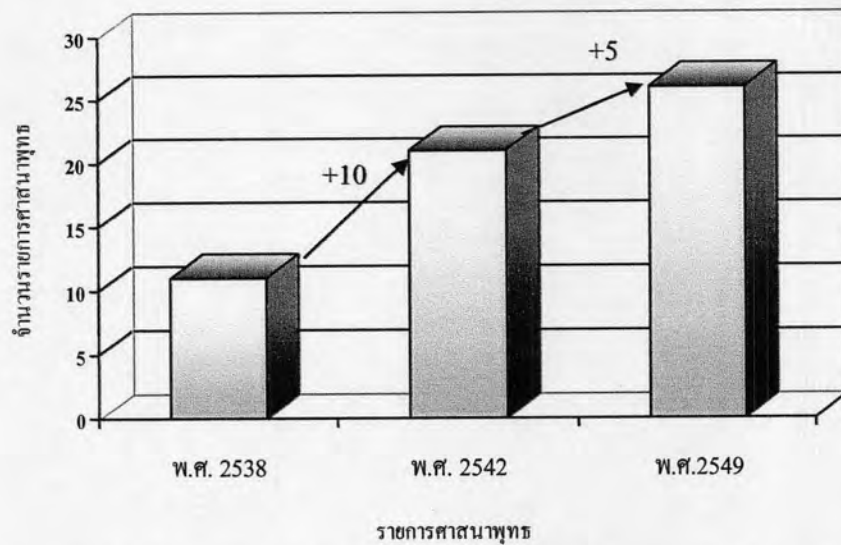
ส่วนของรายการศาสนาของศาสนาคริสต์นั้น มีความเป็นมาคล้ายคลึงกับศาสนาอิสลาม คือแรกเริ่มนั้น จะผลิตรายการสำหรับออกอากาศในสถานีโทรทัศน์ช่องต่างๆ ตามโอกาสสำคัญเท่านั้น เช่น คริสต์มาส หรือ อีสเตอร์ และเมื่อปี พ.ศ. 2537 รัฐบาลมีนโยบายให้มีการสนับสนุนรายการศาสนา ทำให้มีการผลิตรายการโทรทัศน์เพื่อนำมาออกอากาศ ผลิตรายการโดยองค์กรสื่อมวลชนคาทอลิกประเทศไทย สังกัดสภาพระสังฆราชคาทอลิกแห่งประเทศไทย รายการแรกเริ่ม คือ รายการแสงธรรม (ปี พ.ศ. 2537- ปัจจุบัน) ออกอากาศทางโมเดิร์นไนน์ทีวี โดยแบ่งเนื้อหาให้มีความหลากหลาย และเป็นช่วงๆ เป็นสารคดีที่มีความสร้างสรรค์ มีข้อคิดให้กำลังใจ มีข่าวสังคมคาทอลิก ฯลฯ และต่อมาในช่วงปลายปี พ.ศ. 2547 ได้ผลิตรายการ พระเจ้าสถิตกับเราเพิ่มขึ้นมา และออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 และยังคงดำเนินการแพร่ภาพจนถึงปัจจุบัน

รายการศาสนาทางโทรทัศน์นั้น มีลักษณะที่คล้ายคลึงกับรายการต่างๆที่ปรากฏอยู่บนสื่อโทรทัศน์คือ จะมีการปรับเปลี่ยนไปเรื่อยๆ แล้วแต่ระยะเวลาของแต่ละรายการเช่น รายการละคร จะเปลี่ยนเรื่องก็ต่อเมื่อเรื่องราวของละครนั้นๆได้จบลง ละครเรื่องอื่นก็จะมาแทนที่ หรือถ้าเป็นรายการประเภทรายการปกิณกะ จะมีการปรับเปลี่ยนเช่นกัน เมื่อถึงระยะเวลาหนึ่งก็จะปรับเปลี่ยนรายการอื่นที่มีความทันสมัย และตอบสนองต่อความต้องการของผู้ชมมาแทน รายการปกิณกะที่เห็นได้ชัดว่ามีการปรับเปลี่ยนรายการเพื่อเพิ่มความน่าสนใจให้กับรายการ เช่น รายการ ดี 10 ปรับเปลี่ยนมาจาก รายการ 4 ทุ่มสแควร์ ซึ่งมีการปรับเปลี่ยนรูปแบบและวิธีการนำเสนอ จนรวมถึงชื่อของรายการ

ด้วย ซึ่งก็เป็นที่รู้กันว่าเป็นรายการเดียวกัน แต่ถ้าย้อนกลับมามองรายการศาสนา พบว่ามีการปรับเปลี่ยนและยุติการผลิตรายการศาสนาทางโทรทัศน์ รวมถึงรูปแบบด้วยเช่นกัน แต่ไม่ทราบแน่ชัดว่าสาเหตุของการปรับเปลี่ยนหรือการยุติการผลิตรายการนั้นคืออะไร

ตารางแผนภูมิที่ 1 แสดงถึงจำนวนรายการศาสนาพุทธที่เพิ่มขึ้น โดยอ้างอิงจากวิทยานิพนธ์ของ อรณี ผุ้จวรรณลักษณ์, 2538 อารียา ทวีศักดิ์สกุล, 2542 และรายการศาสนาพุทธที่แพร่ภาพที่มีอยู่ในปัจจุบัน

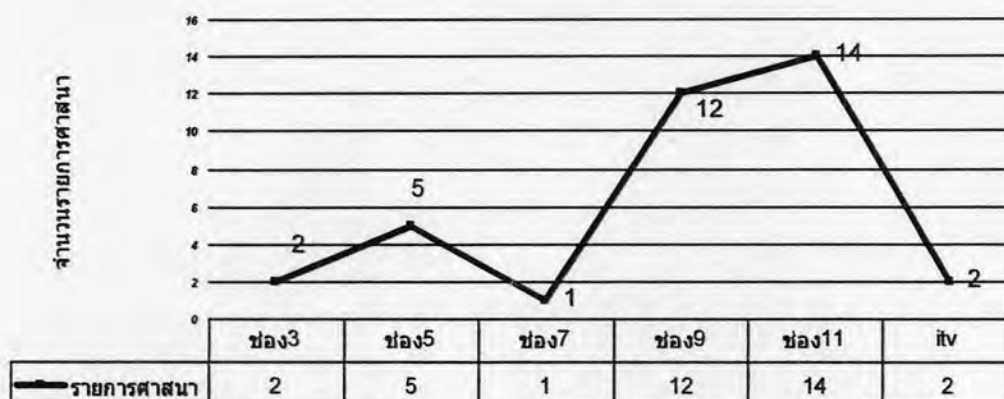
จากแผนภูมิข้างต้น แสดงให้เห็น รายการศาสนาพุทธที่ออกอากาศในปี พ.ศ.2538 โดยอ้างอิงใน งานวิจัยของ อรณี ผุ้จวรรณลักษณ์ เรื่อง การเปิดรับความคาดหวังประโยชน์และความพึงพอใจในรายการธรรมะทางสื่อโทรทัศน์ของสมาชิกชมรมพระพุทธศาสนาในกรุงเทพมหานคร มีจำนวนรายการศาสนาที่ออกอากาศในปีนั้น 11 รายการ ต่อมาในปี พ.ศ.2542 โดยอ้างอิงใน งานวิจัยของ อารียา ทวีศักดิ์สกุล เรื่อง การวิเคราะห์เนื้อหาและรูปแบบรายการธรรมะทางโทรทัศน์ พ.ศ.2542 กล่าวว่า มีรายการศาสนาพุทธในปีนั้น จำนวน 21 รายการ และจำนวนรายการศาสนาพุทธที่แพร่ภาพอยู่ในปัจจุบันมีทั้งหมด 27 รายการ ซึ่งรายการศาสนาพุทธ เหล่านี้ มีการปรับเปลี่ยนเพิ่มเติมไปเรื่อยๆ

ตารางที่ 1 แสดงถึง การเปลี่ยนแปลงของรายการศาสนาพุทธทางโทรทัศน์ในปี พ.ศ. 2538 ,2542 และในปัจจุบัน

รายการพุทธศาสนาทางโทรทัศน์				
	ลำดับ	พ.ศ.2538	พ.ศ.2542	พ.ศ.2549
ช่อง3	1	ธรรมสวนะ	ชีวิตไม่สิ้นหวัง	ชีวิตไม่สิ้นหวัง ธรรมในใจ
	2			
ช่อง5	1	พุทธประทีป แผ่นดินธรรม	พุทธประทีป เปิดบันทึกตำนาน	ธรรมโอสถ แผ่นดินธรรม ตามรอยธรรม มองปัญหาด้วยธรรม อสีติวัศสาธรรม
	2			
	3			
	4			
	5			
ช่อง7	1	ธรรมะ	ธรรมะ ธรรมะรับอรุณ	ธรรมะ
	2			
ช่อง9	1	อยู่เย็นเป็นสุข รู้ธรรมนำชีวิต เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ประทีปส่องทาง พระธรรมเทศนา	อยู่เย็นเป็นสุข รู้ธรรมนำชีวิต เพื่อคุณภาพชีวิตที่ดี ประทีปส่องทาง ธรรมะส่องโลก ธรรมะปฏิบัติ เวทีธรรม เพื่อนทุกข์ แสงส่องใจ	อยู่เย็นเป็นสุข รู้ธรรมนำชีวิต พุทธธรรมนำทาง ชีวิตธรรม บ้านของเรา แสงธรรมส่องทาง เวทีธรรม ธรรมะสวัสดิ์
	2			
	3			
	4			
	5			
	6			
	7			
	8			
	9			
ช่อง11	1	เจริญธรรม สืบสานลานธรรม	เจริญธรรม คติธรรมนำชีวิต พุทธธรรมกู้ชาติ	เจริญธรรม ลีลาชีวิต พุทธธรรมกู้ชาติ
	2			
	3			
	4		ตามหาแก่นธรรม ทศพิชราชธรรม	พุทธธรรมนำปัญญา บ้านร่มมะ ธรรมรส ธรรมรัฐ เพื่อแผ่นดินไทย เสียงธรรมเสียงทิพย์ ธรรมะคือคุณากร
	5			
	6			
	7			
	8			
	9			
itv	1			วิถีธรรม

จากตารางที่ 1 แสดงให้เห็นถึงรายการศาสนาพุทธทางโทรทัศน์ ในช่วง 10 ปีที่ผ่านมา รายการศาสนาพุทธมีการเปลี่ยนแปลงมาเรื่อยๆ บางรายการแพร่ภาพ ในปี พ.ศ.2538 และในปัจจุบัน ยังคงแพร่ภาพอยู่ เช่น รายการอยู่เย็นเป็นสุข รายการรู้ธรรมนำชีวิต หรือรายการเจริญธรรม บางรายการแพร่ภาพในปี พ.ศ.2538 และหายไปในปี พ.ศ. 2542 แต่พอมาดูในปัจจุบัน ได้กลับมาแพร่ภาพใหม่อีกครั้ง เช่น รายการแผ่นดินธรรม เป็นต้น แต่ที่เห็นได้ชัดที่สุดคือการเปลี่ยนแปลงของรายการศาสนาพุทธ มีการเปลี่ยนแปลงหมุนเวียนกันไป และที่สำคัญที่สุดจำนวนของรายการศาสนาได้เพิ่มจำนวนมากขึ้นมาโดยตลอด

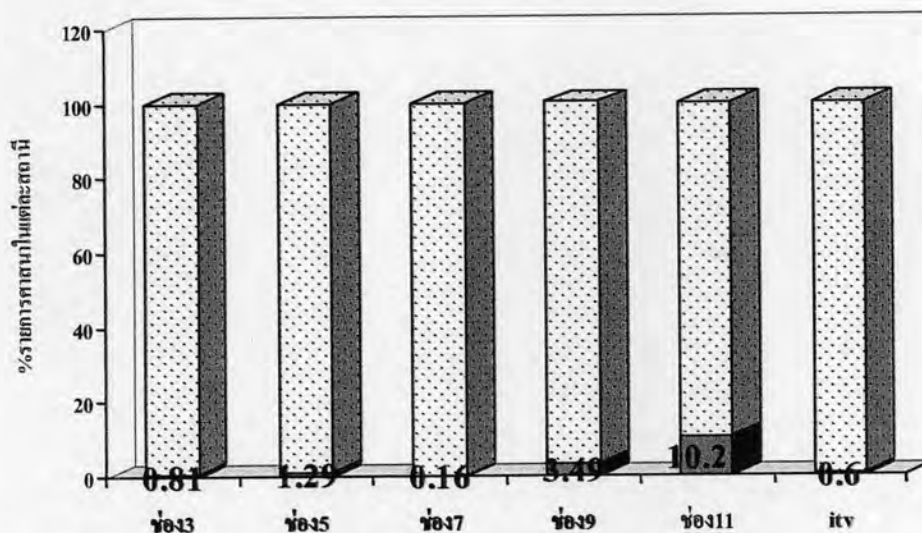
และในทุกวันนี้เรายังคงเห็นว่ามีการเกี่ยวกับศาสนาอยู่ในทุกช่องของโทรทัศน์ แต่มีจำนวนผู้ชมรายการน้อย หรือไม่ได้เพิ่มจำนวนมากขึ้น ถึงแม้ว่าจะมีจำนวนรายการศาสนาเพิ่มขึ้นทุกวันเช่นกันก็ตาม รายการศาสนาถูกผลักให้ไปอยู่ในช่วงเวลาที่ยากต่อการเปิดรับของผู้บริโภค ช่วงเวลาที่ดูเหมือนจะกำหนดให้เป็นเวลาของรายการศาสนาในปัจจุบันคือ 04.00น.-06.00น. โดยเฉลี่ยจากทุกสถานี และในความพยายามของผู้ผลิตที่มีความต้องการในการผลิตรายการที่เกี่ยวกับศาสนาในปัจจุบันมีถึง 36 รายการจากทุกช่องสถานี ซึ่งแบ่งออกเป็น รายการที่เกี่ยวกับพุทธศาสนา 26 รายการ ศาสนาอิสลาม 4 รายการ และคริสต์ศาสนา 5 รายการ ซึ่งมีรูปแบบการนำเสนอแตกต่างกันตามแต่ละศาสนา และตามแต่แนวทาง การสร้างสรรค์ของผู้ผลิตรายการ และแต่ละสถานีมีนโยบายเกี่ยวกับรายการศาสนาแตกต่างกันไปเช่นกัน

ตารางแผนภูมิที่ 2 แสดงถึงจำนวนรายการศาสนาในแต่ละสถานีที่กำลังออกอากาศในปัจจุบัน

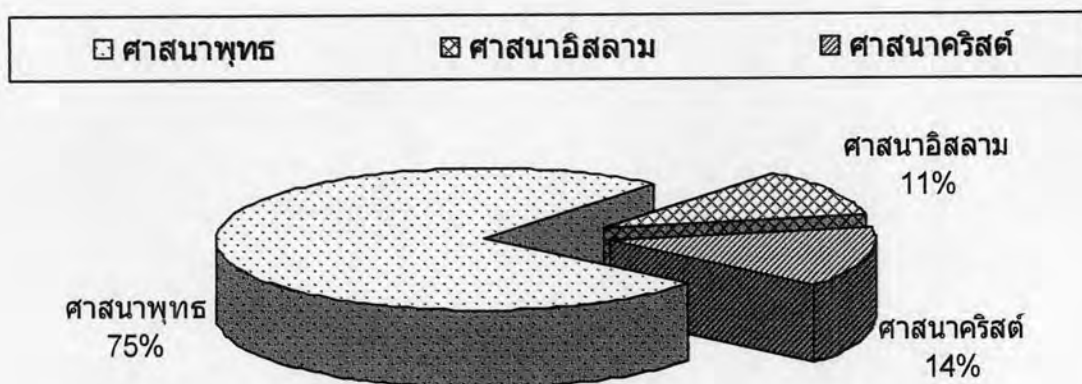
จากแผนภูมิข้างต้น แสดงให้เห็นถึงจำนวนรายการศาสนาในแต่ละสถานี โดยสถานีที่มีจำนวนรายการมากที่สุดคือ สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 คือ 14 รายการ สถานีที่แพร่ภาพรายการศาสนามองลงมาก็คือ โมเดิร์นไนน์ทีวี มีจำนวนรายการ 12 รายการ สถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 มี 5 รายการ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 และสถานีโทรทัศน์ไอทีวี มีการแพร่

ภาพรายการศาสนาในจำนวนที่เท่ากัน คือ 2 รายการ และสถานีที่แพร่ภาพรายการศาสนาน้อยที่สุดคือ สถานีกองทัพบกช่อง7 เพียง 1รายการเท่านั้น

ตารางแผนภูมิที่ 3 แสดงถึง จำนวนสัดส่วนของรายการศาสนาในแต่ละสถานี

จากแผนภูมิข้างต้น แสดงให้เห็นถึงจำนวนสัดส่วนของรายการศาสนาในแต่ละสถานี โดยสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง11 มีสัดส่วนของรายการศาสนามากที่สุดคิดเป็นร้อยละ 10.21 ของรายการทั้งหมดที่แพร่ภาพในสถานี รองลงมาคือโมเดิร์นไนน์ทีวี ร้อยละ 3.49 และสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 ร้อยละ1.29 ส่วนสถานีที่เหลือ มีสัดส่วนของรายการศาสนาไม่ถึง ร้อยละ 1 คือ สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 สถานีโทรทัศน์ไอทีวี และสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง7

ตารางแผนภูมิที่4 แสดงถึงจำนวนส่วนแบ่งของรายการศาสนาในแต่ละศาสนา

จากแผนภูมิข้างต้น แสดงให้เห็นถึงสัดส่วนของรายการศาสนาในแต่ละศาสนา คือ ศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่ชาวไทยนับถือมากที่สุดจึงมีรายการศาสนามากที่สุดโดยคิดเป็นร้อยละ 75 รองมาคือศาสนาคริสต์ ร้อยละ14 และลำดับสุดท้ายคือ ศาสนาอิสลาม คิดเป็นร้อยละ 11

รายการพุทธศาสนา มีดังนี้

ช่อง	ลำดับ	รายการ	วัน	เวลา	ความยาว (นาที)	ผู้ผลิตรายการ
3	1	ชีวิตไม่สิ้นหวัง	เสาร์/อาทิตย์	04.30-04.45น.	15	บ.สปิริตโปรดักชั่น จำกัด
	2	ธรรมในใจ	เสาร์/อาทิตย์	04.45-05.15น.	30	สถานีช่อง3
5	1	ธรรมโอสถ	พุธ	05.00-05.25น.	25	บ. บ้านคนไทย จำกัด
	2	ตามรอยธรรม	เสาร์	06.30-06.55น.	25	บ.อินเตอร์เมติก&เฮลท์เซอร์วิส
	3	แผ่นดินธรรม	อาทิตย์	06.30-06.55น.	25	มูลนิธิแผ่นดินธรรม
	4	มองปัญหาด้วยธรรม	อังคาร	05.00-05.25น.	25	บ. บ้านคนไทย จำกัด
	5	อสังกัศสาธรรม	อาทิตย์	05.00-05.25น.	25	บ. บ้านคนไทย จำกัด
7	1	ธรรมะวันอาทิตย์	อาทิตย์	06.00-06.20น.	20	สถานีช่อง7
9	1*	รู้ธรรมนำชีวิต	จันทร์	04.30-05.00น.	30	มหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์
	2*	รู้ธรรมนำชีวิต	พุธ	04.30-05.00น.	30	ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา
	3	อยู่เย็นเป็นสุข	เสาร์	04.30-05.00น.	30	ม.มหามงกุฎราชวิทยาลัย
	4	พุทธธรรมนำทาง	พุธ	05.00-05.30น.	30	บ.สเปเชียล อาร์ต จำกัด
	5	ชีวิตธรรม	พฤหัสบดี	04.30-05.00น.	30	บ.สื่อสร้างสรรค์สังคม จำกัด
	6	เวทีธรรม	พฤหัสบดี	05.00-05.30น.	30	มหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์
	7	บ้านของเรา	อาทิตย์	05.30-06.00น.	30	คุณสุธี ปิยะดำรง
	8	แสงธรรมส่องทาง	อาทิตย์	06.00-06.30น.	30	สถานีช่อง9
	9	ธรรมะสวัสดิ์	จันทร์-ศุกร์	06.00	3	เสถียรธรรมสถาน
11	1	เสียงธรรมเสียงทิพย์	จันทร์	00.30-01.30น.	55	มหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์
	2	พุทธธรรมนำปัญญา	จันทร์	04.35-05.00น.	25	มูลนิธิพุทธธรรม
	3	บ้านร่มมะ	พุธ	04.10-05.00น.	55	บ.เบิร์ด อายวิว เน็ตเวิร์ค จำกัด
	4	เจริญธรรม	อาทิตย์	08.30-09.00น.	30	มูลนิธิดาวจิตตดาวโร-วงศ์ มัลย์
	5	ธรรมรส ธรรมรัฐ	อังคาร	04.10-05.00น.	55	สถานีช่อง11 คุณมานพ
	6	เพื่อแผ่นดินไทย	จันทร์	00.30-01.30น.	55	มหาวิทยาลัยพุทธศาสตร์
	7	ลีลาชีวิต	ทุกวัน	ปิดเปิดสถานี	4	สถานีช่อง11 คุณมานพ
	8	ธรรมะคือคุณากร	จันทร์-ศุกร์	หลังข่าวภาคค่ำ	3	สถานีช่อง11 คุณมานพ

ช่อง	ลำดับ	รายการ	วัน	เวลา	ความยาว (นาที)	ผู้ผลิตรายการ
	9	พุทธธรรมกู่ชาติ	จันทร์-ศุกร์	11.58-12.00น.	2	บ.สื่อสร้างสรรค์สังคม จำกัด
ITV	1	วิถีธรรม	เสาร์	05.00-05.30น	30	มูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน

ตารางที่ 2 แสดงถึงรายการศาสนาพุทธที่ออกอากาศตามสถานีต่างๆ

*รายการรัฐธรรมนูญชีวิต มีผู้ผลิตด้วยกัน 2 ราย โดยมีผู้ผลิต และรูปแบบรายการที่แตกต่างกัน แต่ยังคงใช้ชื่อรายการเดียวกัน

จากตารางด้านบน สามารถสรุปได้ว่า รายการศาสนาของศาสนาพุทธที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง 3 มี 2 รายการ ทางสถานีวิทยุโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 5 มี 5 รายการ ทางสถานีโทรทัศน์กองทัพบกช่อง 7 มี 1 รายการ ทางโมเดิร์นไนน์ทีวี มีทั้งหมด 9 รายการ ทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 มีทั้งหมด 9 รายการ และทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี มีเพียง 1 รายการ ซึ่งรายการศาสนาพุทธเป็นศาสนาที่มีรายการมากที่สุดจากทั้ง 3 ศาสนา คือ 27 รายการ

รายการศาสนาอิสลาม มีดังนี้

ช่อง	ลำดับ	รายการ	วัน	เวลา	ความยาว (นาที)	ผู้ผลิตรายการ
9	1	วิถีอิสลาม	ศุกร์	04.30-05.00น.	30	คณะกรรมการกลางอิสลาม
11	1*	อัลฮักกอครหัสส์จรรยา	พฤหัสบดี	04.10-05.00น.	55	มูลนิธิส่งเสริมการศึกษาอิสลามและการพัฒนา
	2*	คุณธรรมชีวิต	พฤหัสบดี	04.10-05.00น.	55	มูลนิธิเพื่อคุณธรรม
	3	ที่นี่สำนักจุฬา	ศุกร์	04.10-05.00น.	55	สำนักจุฬาราชมนตรี

ตารางที่ 3 แสดงถึงรายการศาสนาอิสลามที่ออกอากาศตามสถานีต่างๆ

*รายการอัลฮักกอครหัสส์จรรยาออกอากาศในสัปดาห์ที่ 1/3/5 ของเดือน และรายการคุณธรรมชีวิตออกอากาศในสัปดาห์ที่ 2/4 ของเดือน

จากตารางด้านบน สามารถสรุปได้ว่า รายการศาสนาของศาสนาอิสลามมีการแพร่ภาพออกอากาศเพียง 2 สถานีเท่านั้น คือทางโมเดิร์นไนน์ทีวี มีทั้งหมด 1 รายการ และทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง 11 มีทั้งหมด 3 รายการ ซึ่งศาสนาอิสลามเป็นศาสนาที่รายการศาสนาน้อยที่สุดจากทั้ง 3 ศาสนา โดยรวมจากทั้งสองสถานี คือ 4 รายการ

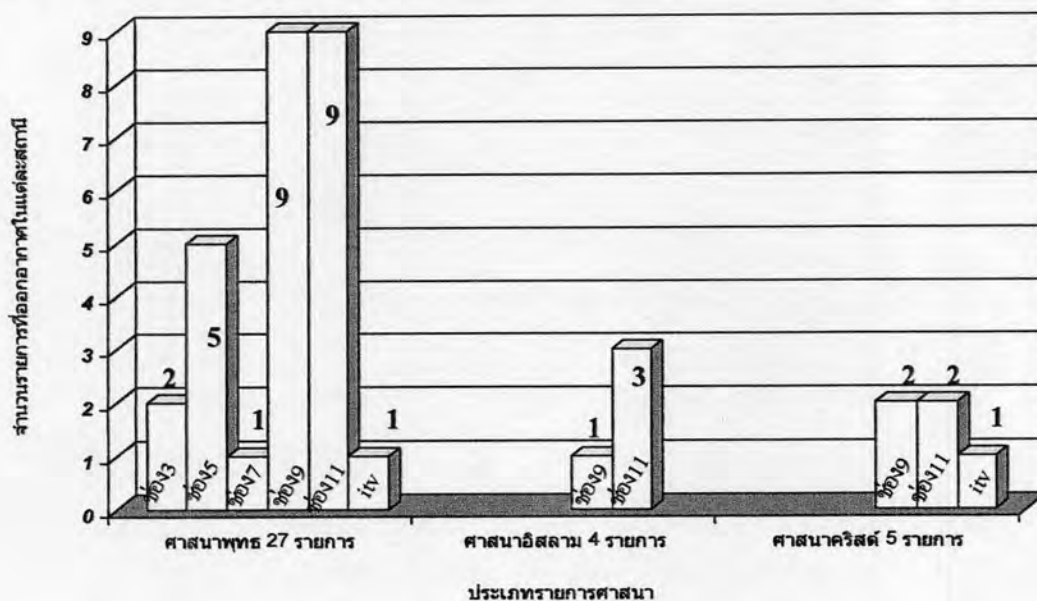
รายการคริสตศาสนา มีดังนี้

ลำดับ	ช่อง	รายการ	วัน	เวลา	ความยาว (นาที)	ผู้ผลิตรายการ
9	1*	แสงธรรม	อาทิตย์	05.00-05.30น.	30	สื่อมวลชนคาทอลิก
	2*	คำตอบชีวิต	อาทิตย์	05.00-05.30น.	30	สื่อเพื่อชีวิต
11	1	คริสตจักรในบ้าน	เสาร์	04.10-05.00น.	55	สื่อเพื่อชีวิต
	2	พระเจ้าสถิตอยู่กับเรา	อาทิตย์	04.10-05.00น.	55	สื่อมวลชนคาทอลิก
ITV	1	จากใจถึงใจ	อาทิตย์	05.00-05.30น.	30	มูลนิธิพันธกิจพระพรไทย

ตารางที่ 4 แสดงถึงรายการศาสนคริสต์ที่ออกอากาศตามสถานีต่างๆ

*รายการคำตอบชีวิต และรายการแสงธรรมออกอากาศ อาทิตย์ เว้นอาทิตย์

จากตารางที่ 4 สามารถสรุปได้ว่า รายการศาสนาของศาสนาคริสต์ได้มีการออกอากาศทั้งหมด 3 สถานี คือทางโมเดิร์นไนน์ทีวี มีทั้งหมด 2 รายการ ทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 มีทั้งหมด 2 รายการ และทางสถานีโทรทัศน์ไอทีวี 1 รายการ รวมรายการทั้ง 3 สถานี คือ 5

ตารางแผนภูมิที่ 5 แสดงถึงจำนวนรายการแต่ละศาสนาที่ออกอากาศในแต่ละสถานี

รายการศาสนาต่างๆที่มีการแพร่ภาพทั้งหมด ในปัจจุบันตามที่ได้ระบุไว้ นั้น ได้เพิ่มจำนวนของรายการมากขึ้นเรื่อยๆ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ทางโมเดิร์นไนน์ทีวี และทางสถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทย ช่อง 11 ได้ให้ความสำคัญและสนับสนุนรายการศาสนามากกว่าสถานีอื่นๆ ซึ่งเป็นนโยบายที่ดี

ต่อผู้ผลิตรายการศาสนาทุกศาสนา ผู้ผลิตรายการศาสนานั้น มีทั้งที่ผลิตโดยสถานีโทรทัศน์ที่รายการนั้นได้แพร่ภาพเอง องค์กรศาสนาต่างๆ หรือบริษัทผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ ซึ่งจะเห็นได้ว่า ผู้ผลิตบางรายผลิตหลายรายการ หรือบางรายผลิตหลายรายการและแพร่ภาพในต่างสถานีกันด้วย เพื่อให้ครอบคลุมกลุ่มเป้าหมายของรายการ และรูปแบบของบางรายการได้มีการพัฒนามากขึ้น เพื่อสร้างความน่าสนใจให้กับรายการ มีการนำเสนอเรื่องราวต่างๆ ที่เกี่ยวกับศาสนามากขึ้น แต่ยังคงเน้นในเรื่องหลักธรรมตามแต่ละศาสนาและวิธีการดำเนินชีวิตโดยใช้หลักธรรมเป็นเครื่องยึดเหนี่ยว

ดังที่กล่าวมาข้างต้น รายการศาสนาในปี พ.ศ. 2549 มีทั้งหมด 36 รายการ โดยมีผู้ผลิตรายการทั้งหมด 27 รายการ คือ

1. บริษัท สปริต โปรดัคชั่น จำกัด	15. มูลนิธิถาวรจิตตดาวโร-วงศ์มาลัย
2. สถานีโทรทัศน์ไทยทีวีสีช่อง3	16. สถานีโทรทัศน์แห่งประเทศไทยช่อง11
3. บริษัทอินเตอร์เมจิก แอนด์ เฮลท์ เซอร์วิส	17. มูลนิธิเพื่อนช่วยเพื่อน
4. มูลนิธิแผ่นดินธรรม	18. คณะกรรมการกลางอิสลาม
5. บริษัท บ้านคนไทย	19. มูลนิธิส่งเสริมการศึกษาอิสลามและการพัฒนา
6. สถานีโทรทัศน์สีกองทัพบกช่อง7	20. มูลนิธิเพื่อคุณธรรม
7. ม.มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	21. สำนักจุฬาราชมนตรี
8. ศูนย์ส่งเสริมพระพุทธศาสนา	22. สื่อมวลชนคาทอลิก
9. บริษัท สเปเชียล อาร์ต จำกัด	23. สื่อเพื่อชีวิต
10. บริษัท สื่อสร้างสรรค์สังคม จำกัด	24. มูลนิธิพันธกิจพระพรไทย
11. โมเดิร์นไนน์ทีวี	25. คุณสุธี ปิยะดำรง
12. เสถียรธรรมสถาน	26. ม.มหามงกุฎราชวิทยาลัย
13. มูลนิธิพุทธธรรม	27. สำนักพระพุทธศาสนาแห่งประเทศไทย
14. บริษัท เบิร์ด อายวิว เน็ตเวิร์ค จำกัด	

รายชื่อผู้ผลิตรายการเหล่านี้ มีทั้งองค์กรที่ผลิตแต่รายการศาสนาอย่างเดียว หรือองค์กรที่ผลิตรายการประเภทอื่นๆ ด้วยเช่นกัน รวมถึงผลิตรายการศาสนามากกว่าหนึ่งรายการที่กำลังแพร่ภาพอยู่ในปัจจุบัน

คุณนพเก้า ไชยะบุรินทร์ ผู้ผลิตรายการโทรทัศน์ซึ่งเคยเสนอตัวอย่างรายการธรรมะสำหรับเยาวชนส่งไปยังสถานีต่างๆ ในปี พ.ศ.2548 แต่ถูกปฏิเสธเนื่องจากช่วงเวลาของสถานีไม่มีให้ แต่คาดว่าในปีหน้าทางสถานีอาจมีเวลาให้ จึงจะทำรายการไปนำเสนออีกครั้งหนึ่ง ซึ่งได้แสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับรายการศาสนาในปัจจุบันว่า มีรูปแบบที่คล้ายกันหมด คือ เป็นรายการธรรมะที่นิมนต์พระมาเทศน์ คือ มีพระหนึ่งรูป แล้วก็เทศน์จนจบรายการ ซึ่งอาจเป็นรูปแบบที่เหมาะสม

สำหรับคนบางกลุ่ม เช่นกลุ่มผู้ใหญ่ หรือผู้ที่สนใจในศาสนาอยู่แล้ว แต่ในส่วนของบุคคลทั่วไป หรือเยาวชนนั้น ยากที่จะเข้าถึงตัวรายการและเนื้อหาของรายการ และช่วงเวลาที่มียู่ในปัจจุบันนั้น ตอบสนองกลุ่มเป้าหมายได้บางกลุ่มเท่านั้น คืออยู่ในช่วงเช้ามาก คือ 04.00 น. ซึ่งเป็นช่วงเวลาของผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุเท่านั้นที่จะเปิดรับชม แต่รายการธรรมะนั้นไม่ได้ต้องการให้แต่ผู้ใหญ่หรือผู้สูงอายุชมเท่านั้น แต่ต้องการให้ทุกเพศทุกวัยได้เปิดรับ ดังนั้นควรมีรายการธรรมะที่ตอบสนองในกลุ่มต่างๆสร้างความหลากหลายให้กับผู้ชม โดยเฉพาะกลุ่มเยาวชน ซึ่งมีความสำคัญต่อประเทศชาติในอนาคต

ซึ่งเห็น ได้ว่ายังมีผู้สนใจที่ต้องการผลิตรายการศาสนาทางโทรทัศน์ และต้องการพัฒนา รูปแบบและเนื้อหาของของรายการศาสนาทางโทรทัศน์ให้มีความน่าสนใจ และสามารถตอบสนอง ความต้องการของผู้ชมในหลายกลุ่ม และเพิ่มประสิทธิภาพของรายการให้มีมากขึ้น

ดังนั้นผู้วิจัยจึงเกิดข้อสงสัยขึ้นว่าในกระบวนการผลิตรายการของรายการศาสนาทาง โทรทัศน์นั้น มีกระบวนการผลิตอย่างไร ปัจจัยอะไรที่ส่งผลต่อกระบวนการผลิต มีปัญหาและ อุปสรรคอย่างไร และนโยบายของรัฐบาลและสถานีมีผลต่อการผลิตรายการศาสนาอย่างไร เชื่อว่า ความตั้งใจในการผลิตและนำเสนอรายการศาสนาของผู้ผลิตนั้นมีมากแต่การสนับสนุนและโอกาส ยังไม่เพียงพอ ดังนั้นในการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ เพื่อหาแนวทางในการปรับปรุง หรือเป็น ข้อเสนอแนะนำการผลิตรายการศาสนาทางโทรทัศน์ต่อไป

ปัญหานำวิจัย

1. กระบวนการผลิตของรายการศาสนาทางโทรทัศน์มีลักษณะอย่างไร
2. ปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อกระบวนการผลิตของรายการศาสนาทางโทรทัศน์

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาถึงกระบวนการผลิตของรายการศาสนาทางโทรทัศน์
2. เพื่อทราบถึงปัจจัยที่มีผลต่อกระบวนการผลิตของรายการศาสนาทางโทรทัศน์

ข้อสันนิษฐาน

1. กระบวนการผลิตของรายการศาสนานั้น มีรูปแบบที่เรียบง่าย ไม่มีความซับซ้อนหรือ เทคนิคพิเศษในกระบวนการผลิต จำนวนผู้ร่วมงานในกระบวนการผลิตนั้นมีไม่มากนัก ซึ่ง มีลักษณะที่คล้ายกันในแต่ละรายการ

2. ปัจจัยต่างๆที่เกิดขึ้นในการผลิตรายการศาสนานั้น ไม่ว่าจะปัจจัยที่เกิดจาก ด้านสังคม ด้านการบริหารและการเมือง ด้านนโยบายจากรัฐและสถานี ด้านการผลิต หรือด้านกาแพร่ภาพนั้น ต่างเป็นปัจจัยที่เกิดขึ้นในกระบวนการผลิต และมีความสัมพันธ์ต่อกันและกัน ซึ่งปัจจัยต่างๆอาจส่งผลในด้านดีต่อการดำรงอยู่ของรายการศาสนา หรืออาจส่งผลในด้านลบให้กับรายการได้เช่นกัน

ขอบเขตในการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้ เน้นศึกษากระบวนการผลิตรายการศาสนาทางโทรทัศน์ ทั้ง 35 รายการ จากทุกศาสนาและทุกช่องสถานี ไม่ว่าจะเป็น ช่อง 3, 5, 7, 9, 11 และ itv ในระหว่างเดือน มกราคม-มีนาคม พ.ศ.2550 การวิจัยในครั้งนี้ ศึกษาเฉพาะกระบวนการผลิต และผู้ผลิตรายการเท่านั้น ไม่รวมถึงกลุ่มผู้ชมและเนื้อหาของรายการศาสนา

นิยามศัพท์

1. กระบวนการผลิตรายการโทรทัศน์ หมายถึง ขั้นตอนต่างๆในการผลิตรายการโทรทัศน์ขึ้นเริ่มต้นวางแผนงาน การผลิต และขั้นหลังการผลิตรายการ
2. รายการศาสนา หมายถึง รายการที่นำเสนอเกี่ยวกับศาสนา ในด้านคำสั่งสอนทางศาสนา สถานที่สำคัญทางศาสนา ข่าวกเกี่ยวกับศาสนา ได้แก่ ศาสนาพุทธ ศาสนาอิสลาม และศาสนาคริสต์ ที่ออกอากาศทางสถานีโทรทัศน์ ช่อง 3,5,7,9,11, itv
3. ปัจจัยที่มีผลต่อการผลิตรายการ หมายถึงปัจจัยที่เกื้อหนุนหรือเป็นอุปสรรคต่อกระบวนการผลิตรายการศาสนาทางโทรทัศน์

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. นำผลวิจัยที่เกี่ยวกับปัญหาและอุปสรรคในการผลิตรายการ ผู้สนับสนุนรายการ รวมถึงนโยบายและการสนับสนุนจากรัฐและสถานีในการผลิตรายการ ซึ่งจะเป็นแนวทางในการพัฒนาให้เกิดการผลิตรายการศาสนาที่มีคุณภาพและเหมาะสมต่อสภาพสังคมในปัจจุบัน
2. ผลการวิจัยก่อให้เกิดความรู้ในเชิงปฏิบัติต่อผู้ที่ต้องการศึกษางานด้านการผลิต และสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์รายการศาสนาทางโทรทัศน์หรือรายการโทรทัศน์ที่มีประโยชน์ต่อสังคมต่อไป